

# FACTSHEETS

Voor de leden van het  
Bijzonder Comité van de Sociale Dienst

### Colofon

CEBUD staat voluit voor Centrum voor budgetadvies en –onderzoek. Het is een onderzoekscentrum van de Thomas More-hogeschool en is er verbonden met de opleiding Sociaal Werk.

CEBUD-team: Ilse Cornelis, Sandra Galle, Esther Geboers, Tinne Mertens, Nele Peeters, Bérénice Storms, Gerry Van Bael, Babs Vandervoort en Leen Van Thielen

Voor deze factsheets werd samengewerkt met de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG), het Kinderrechtencommissariaat, SAM vzw en Reach Out! het expertisecentrum voor outreachend werken.

© CEBUD 2019

De Factsheets zijn een uitgave van het Centrum voor budgetadvies en -onderzoek. Bij de samenstelling van deze uitgave is uiterste zorgvuldigheid nagestreefd. Desondanks kan CEBUD voor eventuele (druk)fouten en/of onvolledigheden geen aansprakelijkheid aanvaarden. Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van druk, film, fotokopie of op enig andere manier zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van CEBUD.



## Wat is armoede?

Volgens de Raad van Europa (1975, 2004) zijn mensen arm wanneer: **“hun middelen zo ontoereikend zijn, dat zij worden uitgesloten van de minimaal aanvaardbare leefpatronen in de lidstaat waarin zij leven”.**

*Armoede gaat over onvoldoende financiële mogelijkheden om de goederen en voorzieningen te betalen die in onze samenleving minimaal noodzakelijk zijn. Hierdoor is maatschappelijke participatie onmogelijk en dreigt er sociale uitsluiting.*

## Kenmerken van armoede

Vertrekkend van bovenstaande definitie kunnen we stellen dat armoede een **absoluut begrip** is, omdat het verwijst naar het hebben van een tekort aan middelen. Tegelijkertijd is het belangrijk om armoede te zien in de context van de samenleving waarin we leven. Om te kunnen deelnemen aan die samenleving moeten we beschikken over bepaalde middelen. Welke middelen dat zijn en in welke hoeveelheid hangt af van de samenleving en van ieders individuele behoeften. Daarom is het noodzakelijk om armoede **relatief** te **meten** (zie ook factsheet 4).

Tegelijkertijd is armoede ook **meerdimensionaal**. Naast een tekort aan inkomen ervaren mensen in armoede vaak problemen op verschillende andere levensdomeinen zoals huisvesting, onderwijs of gezondheid. Het gaat over het niet of minder kunnen deelnemen aan de dominante activiteiten en waarden in onze samenleving. Daardoor is armoede niet alleen minder ‘hebben’ maar ook het ervaren van minder ‘zijn’ (zie ook factsheet 2).

Een derde kenmerk van armoede is dat het voorkomt in **verschillende gradaties**. Dé arme bestaat niet. Armoede heeft betrekking op verschillende situaties.

Het kan zowel verwijzen naar het leven in moeilijke financiële omstandigheden als naar situaties waarbij mensen omwille van het gebrek aan geld volkomen buiten de maatschappij leven.

## Deelnemen aan de samenleving

Mensen in armoede geven aan niet ‘gewoon mens’ te kunnen zijn. Zij ervaren onvoldoende mogelijkheden om hun sociale grondrechten te realiseren. Daarnaast profiteren zij ook vaak minder van het positieve aanbod van publieke goederen en diensten zoals onderwijs, kinderopvang, cultuur, gezondheidszorg of rechtshulp.

Overheden die armoede effectief willen bestrijden, moeten zowel inzetten op het voorkomen dat mensen in armoede verzeild geraken als op het verbeteren van de leefsituatie van arme gezinnen. Dit vereist acties die leiden naar een menswaardig inkomen, acties die de toegankelijkheid van publieke goederen en diensten vergroten, alsook inzetten op hulpverleningstrajecten. Deze laatste kunnen zich richten op het versterken van persoonlijke competenties zoals zelfvertrouwen, zelfsturing of oplossingsgericht handelen.



[Netwerk tegen Armoede](#). Visietekst  
[www.armoedebestrijding.be](http://www.armoedebestrijding.be)  
[Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting](#)  
 VVSG: [Toegankelijkheidsscan](#)

*“Ik moet elke maand vechten om rond te komen en hopen dat er niks kapot gaat of er niet nog een grote afrekening in de bus valt. De prijzen worden duurder, maar mijn inkomen groeit helaas niet mee. Ik heb de voorbije jaren heel vaak nee moeten zeggen tegen mijn kinderen. Geen uitstapjes, geen etentjes, weinig extraatjes, ... Wie elke maand de laatste cent uit zijn portemonnee moet schrapen, heeft vaak een eenzaam leven. Leven zonder reserve is leven in constante stress, waardoor je je gaat afsluiten. Los van het financiële begin je ook heel zwaar aan jezelf te twijfelen. Je hebt het gevoel dat je niet vooruit raakt. Je doet je best voor je kinderen, maar je zelfvertrouwen en je zelfbeeld krijgen een knauw bij elke nieuwe afrekening.” (Els, alleenstaande moeder, in: Inzichten in armoede, 2016).*

### Sociale uitsluiting op meerdere levensdomeinen

Langdurig leven met een (te) laag inkomen is zeer belastend. De gevolgen van opgroeien of leven in armoede werken door op veel levensdomeinen. Mensen in armoede vinden en behouden moeilijker een job en nemen nauwelijks deel aan het verenigingsleven. Ze leven in minderwaardige woonomstandigheden en hebben minder kans op een goede gezondheid. Ook worden hun kinderen vaker naar het buitengewoon en beroepsonderwijs verwezen.

Door dit netwerk van sociale uitsluitingen kunnen ze geen leven leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid. Hierdoor ontstaat een kloof met de rest van de samenleving. Deze kloof, die in de samenleving wordt ge(re)produceerd, kunnen ze niet op eigen kracht overbruggen (Jaarboek Armoede en sociale uitsluiting, 2018).

### Schaamte en schaarste

Het vraagt veel energie elke keer opnieuw je leven in handen te nemen als je maar een beperkt inkomen hebt. Door het geldgebrek ga je twijfelen aan jezelf, je hebt het gevoel niet vooruit te geraken, je zelfvertrouwen en zelfbeeld krijgen een flinke knauw, je voelt jezelf minderwaardig. Dat beaamt ook Els in haar toelichting. **Schaamte** en onmacht zijn de minder zichtbare dimensies van armoede. Ze zorgen ervoor dat mensen in armoede vaak in isolement leven.

Daarnaast leert wetenschappelijk onderzoek dat **schaarste** aan geld, maar ook aan tijd of slaap, bij ieder van ons een neurologisch proces in gang zet dat **leidt tot meer schaarste** (Mullainathan & Shafir, 2013). Bij schaarste focust het menselijk brein zich automatisch op het ervaren gebrek, bijvoorbeeld ‘Ik heb niet genoeg geld’. Hierdoor verkleint ons denkvermogen en denken we minder vooruit. Schaarste zorgt er zo voor dat we onverstandige beslissingen nemen waarbij we de gevolgen op lange termijn uit het oog verliezen. Zo zal iemand op krediet winkelen zodat de huur kan worden betaald zonder daarbij rekening te houden met de terugbetalingsmogelijkheden.

Om armoede te bestrijden is het dus noodzakelijk om de armoedecirkel te doorbreken en te voorkomen dat ‘schaarstevallen’ kunnen optreden.



[Netwerk tegen armoede](#): Inzichten in armoede. Vzw De Link. [Visie op armoede](#) Armoede en sociale uitsluiting. [Jaarboek 2018](#)  
Mullainathan, S., & Shafir, E. (2013). *Schaarste: hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen*. Maven Publishing.



## Kinderarmoede: cijfers

Kinderarmoede wordt vandaag in Vlaanderen op drie verschillende manieren gemeten:

- ⊕ **10% van de Vlaamse kinderen** leeft in een gezin met een inkomen onder de Europese armoedelijn (zie FS 4);
- ⊕ **8% van de Vlaamse kinderen** leeft in een gedeprimeerd gezin dat zich meer dan 2 (van de 17) [zaken die voor ieder kind essentieel zijn](#) niet kan veroorloven;
- ⊕ **13,7% van alle Vlaamse geboorten** vindt plaats in een gezin dat op meer dan twee levensdomeinen is gedeprimeerd. Deze cijfers zijn afkomstig van de kansarmoede-index van Kind en Gezin. Ze zijn tot op lokaal niveau beschikbaar via [provincies.incijfers.be](http://provincies.incijfers.be).

## Kinderrechten en armoede

Kinderrechten en mensenrechten vormen een fundament in de aanpak van kinderarmoede.

Kinderarmoede bestrijden gebeurt door armoede tegen te gaan op gezinsniveau, bijvoorbeeld door de inkomens- of woonsituatie te verbeteren. Daarbij is wel telkens specifieke aandacht nodig voor kinderen met erkenning van de ouders. Zo moet er in het armoedebeleid aandacht zijn voor de positie van kinderen: hebben zij voldoende mogelijkheden om gezond en wel op te groeien?

Uitgangspunten in een mensenrechtenbenadering van armoede zijn **participatie en empowerment van mensen in armoede, non-discriminatie en een overheid die zich verantwoordelijk en aanspreekbaar opstelt**. Dat vertaalt zich bijvoorbeeld in criteria om toegang te krijgen tot lokale sociale voordelen. Die criteria moeten rechtvaardig en transparant zijn. Alle gezinnen die onder of net boven de armoedegrens leven, moeten een beroep kunnen doen op bepaalde maatregelen, waarbij de armoedegrens is afgestemd op de

gezinssamenstelling en ook rekening houdt met noodzakelijke uitgaven voor kinderen en hun ouders (zie ook factsheet 5).

## Instrumenten

Lokale overheden hebben veel instrumenten om kinderarmoede tegen te gaan. Ze kunnen in hun aanvullende financiële steun rekening houden met de gezinssamenstelling en de noodzakelijke kosten voor kinderen. Daarnaast kunnen ze gezinnen ondersteunen om hun rechten uit te putten.

Kwaliteitsvolle en toegankelijke basisvoorzieningen zoals kinderopvang, scholen, openbaar vervoer of vrijetijdsactiviteiten maken veel verschil in de bestrijding van armoede. De lokale overheid kan als initiatiefnemer of vanuit zijn regiefunctie een doorslaggevende rol spelen. Aanvullend spelen laagdrempelige werkingen een belangrijke rol: brugfiguren of ontmoetingsplaatsen die vraaggericht werken, op maat en in het tempo van het gezin en op basis van een vertrouwensband. Door daarin te investeren zorgen overheden ervoor dat mensen in armoede de weg vinden naar diensten die hen vooruit kunnen helpen.

**Een goed armoedebeleid houdt rekening met de diversiteit onder mensen in armoede.** Bijzondere aandacht is nodig voor kinderen in eenoudergezinnen en voor kwetsbare groepen, zoals jongeren die de jeugdhulp verlaten, woonwagengebwoners, mensen op de vlucht en dak- en thuisloze gezinnen.



**Deze factsheet werd geschreven in samenwerking met het Kinderrechtencommissariaat.**



[Kinderrechtencommissariaat](#) – adviezen en standpunten  
Koning Boudewijn Stichting – [armoede en deprivatie bij Belgische kinderen](#)  
[Kind & Gezin](#) - dashboard kansarmoede  
[Provincies in cijfers](#) - armoede

## Wat is de armoederisicodrempel?

De Europese armoedelijn, ook armoederisico-drempel genoemd, is een **statistische maatstaf** die in alle EU-landen wordt gebruikt om de armoederisicograad te meten. Dit is het percentage personen dat leeft in een huishouden waarvan het netto beschikbaar maandinkomen lager ligt dan 60% van het mediaan netto gestandaardiseerd gezinsinkomen.

## Hoe wordt de armoedelijn berekend?

Om de armoederisicodrempel te berekenen, worden alle inkomens van alle gezinsleden voor het jaar dat aan de berekening voorafgaat, opgeteld en gedeeld door de equivalente huishoudgrootte. Zo kan men de levensstandaard van gezinnen met een verschillende gezinsgrootte met elkaar vergelijken.

Om de inkomens te standaardiseren, maakt de armoederisicograad gebruik van de equivalentiefactoren van de 'aangepaste OESO-schaal'. De eerste volwassene in een gezin krijgt een gewicht van 1,0 toegekend, gezinsleden van 14 jaar of ouder krijgen elk een gewicht van 0,5 en kinderen jonger dan 14 jaar een gewicht van 0,3. De som hiervan is dan de equivalente huishoudgrootte. Bijvoorbeeld, voor een huishouden met twee volwassenen, een kind van 15 jaar, een kind van 12 en een kind van 9 is de equivalente huishoudgrootte gelijk aan 2,6.

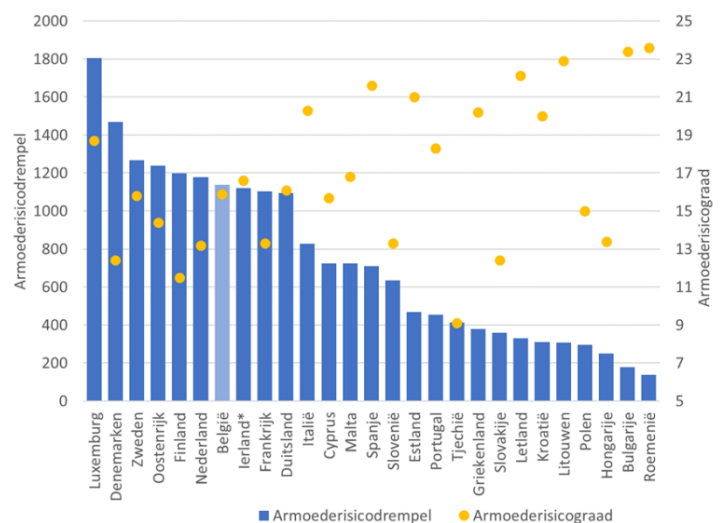
Het gezinsinkomen wordt gedeeld door de equivalente huishoudgrootte. Vervolgens wordt **60% genomen van het mediaan gestandaardiseerde gezinsinkomen** (*mediaan = het inkomen dat precies in het midden van de inkomensverdeling ligt*).

## 1139 euro

Zo berekend, bedraagt de armoederisicodrempel in België in 2017 1139 euro per maand voor een alleenstaande. Vermenigvuldigd met de equivalente huishoudgrootte, geeft dit een armoedelijn voor het

eerdergenoemd koppel met drie kinderen van 2961 euro.

Bijna een op zes Belgen leeft in een gezin met een inkomen onder deze armoederisicodrempel. **In 2017 bedroeg de armoederisicograad 15,9%**. De figuur hieronder geeft voor de EU-landen de hoogte van de armoederisicodrempel (in € per maand) en de armoederisicograad (in %) in 2017.



## Menswaardig leven?

De **Europese armoedelijn** meet vooral de mate waarin de lidstaten erin slagen om hun inwoners een levensstandaard te garanderen die niet ver onder het mediaan welvaartsniveau van hun land ligt. Ze **doet echter geen uitspraak over de mate waarin deze drempel volstaat om menswaardig te leven**, en houdt geen rekening met uitgaven die je moet doen. Wie bijvoorbeeld hoge huisvestingskosten heeft, zal minder overhouden van hetzelfde inkomen dan iemand met lage huisvestingskosten.



[Cijfers Statbel](#) – armoede en levensomstandigheden  
[Steuropunt Armoedebestrijding](#) – feiten en cijfers

## Menselijke waardigheid

Menselijke waardigheid is een juridisch sleutelbegrip. Het vormt de basis voor de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, het Europees Sociaal Handvest, de sociale grondrechten in de Belgische Grondwet en de OCMW-wet.

*“Elke persoon heeft recht op maatschappelijke dienstverlening. Deze heeft tot doel eenieder in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid” (art. 1 OCMW-wet).*

Het is de **opdracht van ieder OCMW**, en bij uitbreiding van ieder lokaal bestuur, om voor al haar inwoners de **voorwaarden voor een menswaardig leven** te **realiseren**. Hiertoe zet de gemeente maximaal in op een gelijke toegang tot de sociale grondrechten (art. 23 grondwet), waaronder het recht op menswaardig inkomen. Op de vraag wat een waardig inkomen inhoudt en hoeveel het bedraagt, geven referentiebudgetten voor maatschappelijke participatie een antwoord.

## Referentiebudgetten

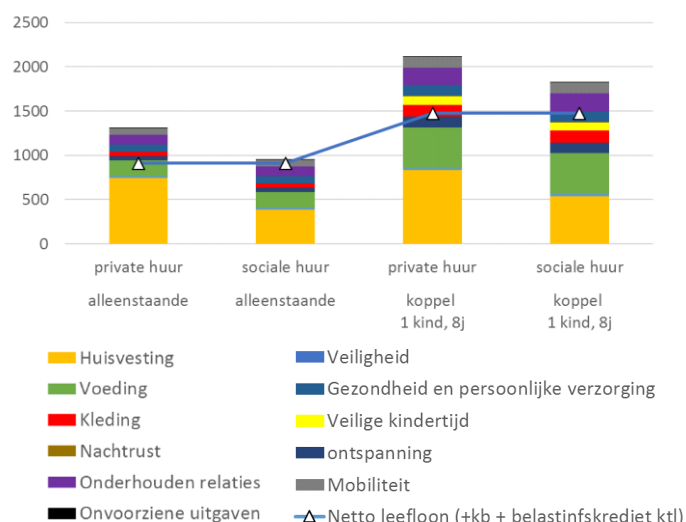
Referentiebudgetten zijn geprijsde korven van goederen en diensten die als richtnorm worden gebruikt om te bepalen wat minimaal noodzakelijk is om een menswaardig leven te kunnen leiden.

Deze budgetten worden in ons land sinds 2009 ontwikkeld. Ze weerspiegelen een **financiële grens waaronder volwaardige maatschappelijke participatie onmogelijk wordt**. Volwaardige maatschappelijke participatie wordt daarbij gedefinieerd als ‘het vermogen van mensen om vanuit hun sociale posities te handelen in overeenstemming met de dominante maatschappelijke verwachtingen, alsook het vermogen om deze verwachtingen mee vorm te geven’.

Om te bepalen welke goederen en diensten, in welke hoeveelheid en tegen welke prijs daarbij nodig zijn om alle essentiële behoeften te vervullen, wordt een beroep gedaan op wetenschappelijke bronnen en expertise, (inter)nationale richtlijnen, surveydata en focusgroepgesprekken.

Onderstaande grafiek vergelijkt de hoogte van het netto leefloon met dit van het referentiebudget voor twee typegezinnen. De gezinnen huren een woonst op de private versus sociale huisvestingsmarkt en alle gezinsleden verkeren in een goede gezondheid.

De grafiek illustreert dat het leefloon te laag is om menswaardig te kunnen leven. Dit is in het bijzonder zo voor gezinnen met hoge huisvestingskosten.



Om burgers een menswaardig inkomen te garanderen moeten alle overheden op de verschillende beleidsniveaus inspanningen leveren, zowel langs inkomsten- als langs uitgavenzijde.



Benieuwd hoeveel het referentiebudget voor uw gezin bedraagt?  
[www.cebud.be/budgetcalculator](http://www.cebud.be/budgetcalculator)



Interview met Bérénice Storms in [VIEWZ tijdschrift 2018/4](#)



### Referentiebudgetten

Referentiebudgetten zijn geprijsde korven van goederen en diensten die illustreren hoeveel inkomen gezinnen in ons land minimaal nodig hebben om op een volwaardige manier aan de samenleving te kunnen deelnemen.

Voor het bepalen van de referentiebudgetten wordt de kostprijs berekend van korven van goederen en diensten die instaan voor de vervulling van twee universele behoeften, 'gezondheid' en 'autonomie'. Deze werden geconcretiseerd in tien intermediaire behoeften: gezonde voeding, adequate huisvesting, toegankelijke gezondheidszorg en persoonlijke verzorging, geschikte kleding, rust, ontspanning, veilige kindertijd, veiligheid, betekenisvolle sociale relaties en mobiliteit.



### REMI-tool

CEBUD ontwikkelde REMI, een onlinetool waarmee OCMW-hulpverleners op maat van iedere leefsituatie met de referentiebudgetten aan de slag kunnen gaan. Doordat REMI een vergelijking maakt tussen de inkomsten van een gezin en de minimaal noodzakelijke uitgaven met het oog op een menswaardig leven, brengt het de behoefte van het gezin in kaart. De tool kan op verschillende manieren nuttig worden ingezet.

1 REMI kan nuttig worden gebruikt als richtnorm voor het beoordelen van leefsituaties in functie van de menselijke waardigheid. REMI reikt maatschappelijk werkers een wetenschappelijk kader aan om op maat van iedere cliëntsituatie, en vertrekkend vanuit gemeenschappelijke criteria een diagnose van behoefte te maken. Hierdoor kunnen ontoelaatbare verschillen tussen en binnen OCMW's worden voorkomen.

2 De gedetailleerde output van REMI geeft de leden van het Bijzonder Comité voor de Sociale Dienst een gestructureerd overzicht van kosten die voor een gezin minimaal noodzakelijk zijn om menswaardig te kunnen leven. Het overzicht maakt duidelijk welke inspanningen de cliënt en het OCMW kunnen leveren om deze kosten te kunnen betalen. Het kan hierbij gaan om inkomsten verhogen, uitgaven verlagen en/of extra steun.

3 REMI zorgt voor meer gelijkvormigheid bij het voeren van een degelijk inkomensonderzoek in het kader van het recht op maatschappelijke hulp. Het vormt een leidraad bij het opmaken van een dossier over de financiële situatie van een cliënt.

4 REMI kan nuttig worden ingezet als educatief instrument. Het helpt de hulpvrager meer inzicht te verwerven in de noodzakelijke uitgaven van zijn gezin. Dit is een belangrijke voorwaarde om het gezinsbudget goed te kunnen beheren.



[www.cebud.be/referentiebudgetten](http://www.cebud.be/referentiebudgetten)

## Wat?

Het sociaal onderzoek is een individueel onderzoek dat het OCMW toelaat om:

- ⊕ alle noodzakelijke informatie te verzamelen met het oog op een nauwkeurige **diagnose over** het bestaan en de **omvang van de behoefte** aan dienstverlening;
- ⊕ specifieke **toekenningsvoorwaarden te controleren**;
- ⊕ passende **dienstverlening te voorzien**.

Het OCMW vervult deze opdracht volgens de meest aangepaste methoden van het maatschappelijk werk en met eerbiediging van de ideologische, filosofische of godsdienstige overtuiging van de betrokkenen.

## Waartoe?

Het OCMW moet iedere vraag voor hulp- of dienstverlening beoordelen in het licht van haar wettelijke opdracht: eenieder in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de **menselijke waardigheid**.

## Door wie?

Het sociaal onderzoek in functie van het Recht op Maatschappelijk Integratie (zie ook factsheet 9) moet worden uitgevoerd door een gediplomeerd **maatschappelijk werker**.



## Stappen

Een sociaal onderzoek bestaat uit verschillende stappen:

- ⊕ **Aanvraag**: elke aanvraag tot maatschappelijke dienstverlening waarover het BCSD een beslissing moet nemen, moet op de dag van de aanvraag worden ingeschreven in het register van de aanvragen.
- ⊕ Een **intakegesprek** is een eerste, verkennend gesprek over de problemen van de hulpvrager en de mogelijke hulp vanuit het OCMW. De nodige informatie om verdere hulpverleningsstappen te kunnen zetten wordt genoteerd op het intakeformulier dat door de betrokkenen wordt ondertekend met de vermelding "Gelezen, oprecht en volledig verklaard".
- ⊕ Nadien verzamelt de maatschappelijk werker alle **noodzakelijke informatie** over mogelijke rechten van de betrokkene en over zijn inkomens- en leefsituatie. Als het gaat over een sociaal onderzoek in het kader van het leefloon is daarbij een huisbezoek vereist.
- ⊕ Alle essentiële informatie wordt genoteerd in een **sociaal verslag** met een voorstel van hulp- en/of steunverlening voor het Bijzonder Comité voor de Sociale Dienst (zie ook factsheet 8).
- ⊕ Binnen de dertig dagen na de aanvraag moet er een **beslissing** worden genomen over de toekenning van steun en dienstverlening vanaf de dag van de aanvraag.



POD Maatschappelijke integratie: [Wegwijs in het sociaal onderzoek](#)  
[www.mi-is.be](http://www.mi-is.be)



## Essentiële gegevens uit het sociaal onderzoek

Het sociaal verslag is een document waarin de **belangrijke bevindingen** worden vermeld die door de maatschappelijk werker tijdens het sociaal onderzoek over een cliënt zijn verzameld.

Een sociaal verslag wordt door de maatschappelijk werker afgesloten met een concreet voorstel tot beslissing. Het verslag bundelt zo alle noodzakelijke informatie opdat de leden van het Bijzonder Comité voor de Sociale Dienst een beslissing kunnen nemen.

Het sociaal verslag maakt **deel** uit van het sociaal dossier. Dit bevat daarnaast ook volgende documenten: de ontvangstbevestiging, het aanvraagdocument, alle bewijsstukken ter rechtvaardiging van de verkregen steun en de beslissingsbrieven. Een dossier kan de vorm aannemen van een papieren of een elektronisch dossier.

## Voor wie?

Het sociaal verslag is bedoeld voor:

- ⊕ het Bijzonder Comité voor de Sociale Dienst dat de beslissingen neemt;
- ⊕ de cliënt die het sociaal verslag mag nalezen;
- ⊕ de andere maatschappelijk werkers en het diensthoofd van de sociale dienst;
- ⊕ de inspectiedienst van de POD Maatschappelijke Integratie die toeziet op de correcte toepassing van de wetgeving;
- ⊕ de arbeidsrechtbank bij wie de cliënt terecht kan indien hij niet akkoord is met de genomen beslissing of indien er geen beslissing werd genomen binnen de bij wet vastgelegde termijn.

## Inhoud

Elementen die in een sociaal verslag niet mogen ontbreken, zijn:

- ⊕ registratienummer
- ⊕ datum aanvraag
- ⊕ identificatiegegevens
- ⊕ bestaansmiddelen
- ⊕ beknopte omschrijving van de levensomstandigheden die een invloed hebben op de behoefte
- ⊕ huisbezoek (datum, rechtvaardiging indien niet doorgegaan, kort verslag)
- ⊕ vermelding i.v.m. uitputten van rechten
- ⊕ data waarop gegevensstromen werden geconsulteerd en de stromen die werden geconsulteerd
- ⊕ korte omschrijving van doelen en opvolging doelen in GPMI (binnen de drie maanden na toekenning leefloon)
- ⊕ voorstel tot beslissing
- ⊕ naam en de handtekening van de maatschappelijk werker
- ⊕ datum van opmaak



Je vindt een modelformulier voor een sociaal verslag op de [website van CEBUD](#).



## Recht op maatschappelijke Integratie

Het Recht op Maatschappelijke Integratie (RMI) vormt het sluitstuk van onze sociale bescherming. Het is bedoeld voor al wie over ontoereikende bestaansmiddelen beschikt en geen of slechts in beperkte mate aanspraak kan maken op een inkomen uit arbeid, werkloosheid, ziekte of invaliditeit.

De RMI-wet (2002) vervangt de bestaansminimumwet (1974) en verlegt daarbij de focus van armoedebestrijding via een uitkering naar maatschappelijke integratie via tewerkstelling en/of een uitkering.

*“Elke persoon heeft recht op maatschappelijke integratie. Dit recht kan onder de voorwaarden bepaald in deze wet bestaan uit een **tewerkstelling** en/of een **leefloon**, die al dan niet gepaard gaan met een **geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie (GPMI)**. De openbare centra voor maatschappelijk welzijn hebben tot opdracht dit recht te verzekeren.” (art. 2 wet van 26 mei 2002)*

## Tewerkstelling

De tewerkstellingsopdracht van het OCMW kan bestaan uit het aanbieden van een volwaardige baan of het uitwerken van een geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie dat op termijn leidt naar een tewerkstelling.

## Leefloon

Behoeftige personen hebben, in afwachting van een tewerkstelling of wanneer ze niet kunnen werken omwille van gezondheids- of billijkheidsredenen, recht op een leefloon.

Hiervoor moeten ze voldoen aan bepaalde wettelijke voorwaarden.

Het leefloon wordt aangevraagd in het OCMW van de plaats waar men woont en de aanvrager krijgt een ontvangstbewijs. Daarna voert een maatschappelijk werker een **sociaal onderzoek** uit (zie ook factsheet 7) om na te gaan of aan de wettelijke voorwaarden wordt voldaan. Het resultaat wordt neergeschreven in een **sociaal verslag** (zie ook factsheet 8) dat wordt voorgelegd aan het **Bijzonder Comité voor de Sociale Dienst (BCSD)**. Dit comité beslist binnen de dertig dagen.



Het leefloon bedraagt (vanaf 1/1/2021):

- € 656,45 per maand voor een samenwonende;
- € 984,68 per maand voor een alleenstaande;
- € 1330,74 per maand indien kinderen ten laste.

## GPMI

Het GPMI is een contract met wederzijdse afspraken tussen de leefloongerechtigde en het OCMW over zijn/haar integratie in het beroepsleven en/of in de maatschappij (zie ook factsheet 10).



POD Maatschappelijke Integratie: [Wegwijs in het leefloon](#)  
[www.mi-is.be](http://www.mi-is.be)

### Geïndividualiseerd project tot maatschappelijke integratie

Het GPMI is een overeenkomst tussen een leefloongerechtigde en het OCMW over de stappen die beiden zullen zetten om de integratie van de leefloongerechtigde in het beroepsleven en/of in de maatschappij te bevorderen.

In een GPMI wordt een **persoonlijk ontwikkelingstraject** opgemaakt. Dit traject vertrekt vanuit de behoeften, verwachtingen, en competenties van de leefloongerechtigde en van de mogelijkheden van het OCMW. Vanuit hieruit worden doelstellingen geformuleerd die de zelfredzaamheid van de leefloongerechtigde vergroten.

### Wederkerig

Aan deze doelstellingen worden haalbare taken en deadlines voor de leefloongerechtigde en de maatschappelijk werker gekoppeld. Het GPMI moet dus worden beschouwd als een **wederkerig engagement** tussen de hulpvrager en het OCMW.

De hulpvrager kan zich bij de opmaak van een GPMI laten **bijstaan door een derde** die zijn belangen behartigt.

### Voor iedereen

Er is een veralgemening van het recht op een GPMI voor alle leefloongerechtigden. Er kan dus door het OCMW **geen beperking in leeftijd of doelgroep** worden opgelegd.

Het OCMW kan wel oordelen dat een hulpvrager geen GPMI moet opmaken omwille van billijkheidsredenen, omdat ze het niet-opportuun acht of omwille van een andere specifieke reden in een gemotiveerde beslissing. De hulpvrager moet evenmin een GPMI opmaken als hij aan het werk is en een leefloon ontvangt als aanvulling op het loon. Hij/zij kan echter altijd een (facultatief) GPMI opmaken over andere

levensdomeinen in functie van zijn/haar maatschappelijke integratie. Studenten met een voltijds leerplan hebben een aangepast GPMI.

### Evaluatie en bijsturing

Minstens drie keer per jaar evalueren de leefloongerechtigde en de maatschappelijk werker de mate waarin de doelstellingen zijn bereikt en waar eventueel bijsturing nodig is. Zowel de inspanning van beiden als de bereikte resultaten maken voorwerp uit van gesprek.



### Sociale balans

Voor het opmaken van een GPMI wordt er een analyse gemaakt van de verwachtingen, vaardigheden, bekwaamheden en behoeften van de hulpvrager. Deze analyse kan de vorm aannemen van een afzonderlijk document, 'sociale balans' genaamd. Dit is echter niet verplicht. Wel moet kunnen worden aangetoond dat er een behoefteanalyse is uitgevoerd vóór het opstellen van het GPMI.

CEBUD ontwikkelt hiervoor het instrument 'Sociale Balans'. Deze tool maakt een behoefteanalyse en toont ook de evolutie die de hulpvrager doormaakt op verschillende levensdomeinen. Dit maakt de tool zeer geschikt om zowel een hulpverleningsproces op te volgen als het lokale armoedebeleid te monitoren.



POD Maatschappelijke integratie: [Wegwijs in het GPMI](http://www.mi-is.be)  
[www.mi-is.be](http://www.mi-is.be)



## Domicilieadres

Iedereen moet administratief bereikbaar zijn: voor het ziekenfonds, de gemeentelijke instanties, de school, de kinderbijslag, het kiesregister. Daarom heeft iedereen een domicilieadres.

Meestal is dat het adres van de plaats waar de persoon in kwestie hoofdzakelijk verblijft. Het domicilieadres staat genoteerd in het gemeentelijk bevolkingsregister.



Sommige mensen verblijven in België, maar hebben geen officiële verblijfplaats, bijvoorbeeld degenen die op een schip verblijven, woonwagenbewoners of daklozen. Zij mogen zelf een adres kiezen als domicilieadres, los van hun feitelijke verblijfplaats. In het gemeentelijk bevolkingsregister wordt dat adres aangeduid als referentieadres.

## Referentieadres

Dit referentieadres geldt als officieel adres. Zo zijn ook deze burgers administratief bereikbaar voor officiële instanties.

Een referentieadres biedt de mogelijkheid om een administratieve verankering te hebben en briefwisseling te ontvangen. Het is dus niet enkel in het belang van de betrokkene, maar ook in het belang van derden onder wie overheidsdiensten, schuldeisers, of gerechtsdeurwaarders.

Dankzij het referentieadres kan de betrokkene ook aanspraak maken op alle sociale voordelen waarvoor een inschrijving in het bevolkingsregister vereist is, bijvoorbeeld werkloosheidsuitkeringen, kinderbijslag of de aansluiting bij een ziekenfonds.

In principe kiezen personen die in België verblijven maar geen officiële verblijfplaats hebben een referentieadres bij een andere, natuurlijke persoon. Deze persoon moet daarvoor zijn toestemming geven en moet zelf op dat adres zijn hoofdverblijfplaats hebben.

Daklozen kunnen echter een referentieadres vragen bij het OCMW. Ze moeten daarvoor aan de volgende voorwaarden voldoen:

- ⊕ dakloos zijn;
- ⊕ niet ingeschreven zijn in het bevolkingsregister;
- ⊕ onvoldoende bestaansmiddelen hebben om zelf voor een woning te zorgen;
- ⊕ een beroep doen op het OCMW voor dienstverlening.



Daklozen die na verloop van tijd toch een vaste verblijfplaats vinden, hebben onder bepaalde voorwaarden recht op een eenmalige installatiepremie en een maandelijkse huursubsidie.



Website [www.vlaanderen.be](http://www.vlaanderen.be), dienstverlening van gemeenten en provincies.  
[Agentschap Integratie & Inburgering](#)  
[POD Maatschappelijke Integratie](#)

## Budgetbegeleiding

Budgetbegeleiding is een vorm van financiële hulpverlening waarbij de cliënt **alle inkomsten zelf ontvangt en alle betalingen zelf uitvoert**. Ze worden hierbij **bijgestaan door een maatschappelijk werker**. De maatschappelijk werker helpt hen bij het maken van een budgetplan, geeft advies en biedt persoonlijke ondersteuning.

Het **budgetplan**, dat samen met de maatschappelijk werker wordt opgesteld, ondersteunt mensen bij het plannen van hun uitgaven.

Het doel van budgetbegeleiding is cliënten te leren hoe ze hun inkomsten en uitgaven zelf kunnen beheren.



Daardoor is budgetbegeleiding geschikt voor wie het moeilijk heeft om zijn budget zelfstandig te beheren en voor personen die na een periode van budgetbeheer hun eigen financiën weer in handen nemen.

## Budgetbeheer

Een andere vorm van financiële hulpverlening is budgetbeheer. Dit heeft hetzelfde **doel** als budgetbegeleiding, namelijk mensen leren hoe ze hun inkomsten en uitgaven beheren. Het

verschil is dat bij budgetbeheer mensen een stuk autonomie uit handen geven.

*De maatschappelijk werker zal tijdelijk en in samenspraak met de cliënt alle inkomsten van de hulpvrager ontvangen en alle betalingen van vaste kosten doen in zijn plaats.*

Bij budgetbeheer zijn mensen met betalingsmoeilijkheden daarom zeker dat hun rekeningen correct en tijdig worden betaald.

De hulpvrager krijgt **leefgeld** dat hem en zijn gezin moet toelaten om alle uitgaven te doen die noodzakelijk zijn om menswaardig te leven. De hoogte van dit leefgeld wordt in overleg bepaald. Hierdoor is het **moeilijker** om **onverantwoorde uitgaven** te doen.

Budgetbeheer leidt ertoe dat mensen een deel van hun **vrijheid verliezen** omdat de maatschappelijk werker hun inkomsten ontvangt.

Dat maakt budgetbeheer vooral geschikt voor personen die moeite hebben om hun inkomsten te beheren, geen zicht hebben op de rekeningen die ze moeten betalen, die moeite hebben om facturen te begrijpen, die te veel geld uitgeven of hun administratie niet op orde hebben.

Zowel budgetbeheer als budgetbegeleiding wordt door OCMW's en CAW's aangeboden. Beide vormen van hulpverlening kunnen worden gecombineerd met een vorm van schuldhulpverlening.



Deze factsheet werd geschreven in samenwerking met **SAM vzw**.



Meer info vind je op [www.eerstehulpbijschulden.be](http://www.eerstehulpbijschulden.be)

## Schuldbemiddeling

Schuldbemiddeling is er voor wie schulden heeft, zijn maandelijkse aflossingen niet meer kan betalen en een regeling wil treffen met de schuldeisers. De begeleiding gebeurt door een schuldbemiddelaar.

- 1 De schuldbemiddelaar **neemt contact op** met en wint inlichtingen in bij de verschillende **schuldeisers**.
- 2 Hij onderzoekt de **gegrondheid** van de door de schuldenaar aangegane verbintenissen.
- 3 Vervolgens onderhandelt hij met de schuldeisers om een haalbaar **afbetalingsplan** op te stellen en brengt hij dit mee tot uitvoering.

Wanneer de schulden voortvloeien uit een **consumentenkrediet**, bijvoorbeeld de aankoop op krediet van een gsm of de huurkoop van een auto, dan mag schuldbemiddeling in Vlaanderen enkel worden uitgevoerd door **erkende instellingen voor schuldbemiddeling van een OCMW of CAW**. Ook advocaten, gerechtsdeurwaarders en notarissen mogen aan schuldbemiddeling doen, maar dat is niet gratis.

Schuldbemiddeling kan ook worden ingezet bij een grotere schuldenlast en is minder ingrijpend dan een collectieve schuldenregeling.

## Collectieve schuldenregeling

Een collectieve schuldenregeling (CSR) is een **gerechtelijke procedure voor structurele schuldproblemen**. Het doel is om in de mate van het mogelijke schulden af te betalen en de schuldenaar tijdens de afbetaling een **menswaardig leven** te garanderen.

De schuldenaar dient hiervoor een **verzoekschrift** in bij de rechtbank met de vraag om toegelaten te worden tot de CSR. Bij toelating wordt er een

schuldbemiddelaar aangesteld. Vanaf dan worden **al zijn inkomsten op de rekening van de toegewezen schuldbemiddelaar** gezet.

De schuldenaar heeft recht op een **menswaardig leefgeld**. In tegenstelling tot budgetbeheer, moeten met dit leefgeld alle uitgaven worden betaald. De precieze hoogte van een menswaardig leefgeld is niet bepaald in de wet. Wel worden de zogenaamde beslaggrenzen vernoemd als ondergrens; inkomensgrenzen die niet voor beslag beschikbaar zijn. Tijdelijk en met uitdrukkelijk akkoord van de schuldenaar kan een lager leefgeld worden bepaald, waarbij het leefloon (+ kinderbijslag) de absolute ondergrens is.

Op basis van de resterende inkomsten maakt de schuldbemiddelaar een voorstel tot afbetaling op. Daarvoor **onderhandelt** hij **met de schuldeisers**. De schuldbemiddelaar maakt een afbetalingsplan op en betaalt de schuldeisers.

In een CSR is de schuldenaar **beschermd tegen de schuldeisers**. Deze mogen geen verdere kosten of intresten aanrekenen en kunnen geen beslag leggen op bezittingen. Na de collectieve schuldenregeling, die in de meeste gevallen een duurtijd van maximaal 7 jaar heeft, is de schuldenaar terug schuldenvrij.

De CSR is een **ingrijpende procedure**. De financiële autonomie van de schuldenaar wordt sterk beperkt en voor uitgaven die buiten de basisbehoeften vallen, is toestemming nodig van de schuldbemiddelaar. De arbeidsrechter kan bij de start van de procedure beslissen dat bepaalde goederen zoals een auto of huis worden verkocht. Het aanbod van de CSR is niet gratis. Er moet dus steeds goed worden afgewogen of dit de meest geschikte oplossing is.



Deze factsheet werd geschreven in samenwerking met **SAM vzw**.



Meer info vind je op [www.eerstehulpbijschulden.be](http://www.eerstehulpbijschulden.be)

Rechten uitputten is het ondersteunen van mensen om hun rechten te laten gelden op een bepaalde uitkering, subsidie, financiële of materiële **tegemoetkoming** of op een andere vorm van **steun en/of hulpverlening**.

## Onderbescherming voorkomen

Wanneer rechten niet of onvolledig worden uitgeput, spreken we van **onderbescherming** of **non-take-up**. Dit is een fenomeen dat wijdverspreid is en dat vooral de meest kwetsbare mensen treft.

Omdat de minimuminkomens in ons land te laag zijn om een menswaardig leven te leiden, in het bijzonder bij gezinnen met hoge huisvestingskosten, is het uitputten van alle rechten van groot belang.

*“Je wordt niet voldoende geïnformeerd in mijn ogen. Je moet alles zelf vragen en anders weet je het niet. Ik heb het gevoel dat ik daar al heel veel mee gemist heb.”*

## Aan de slag!

Er zijn verschillende manieren om rechten uit te putten. Hulp- en dienstverleners die **responsief handelen**, beantwoorden hulpvragen op een correcte manier, maar anticiperen niet op mogelijke onderbescherming op andere domeinen. Bij **actief handelen** gebeurt dit wel. De burger die een vraag stelt, wordt integraal benaderd. Hij krijgt niet alleen een antwoord op de vraag die hij stelde, maar ook informatie over andere vormen van hulp- en steunverlening waarop hij en zijn gezin mogelijk aanspraak kunnen maken.

We spreken van **proactief handelen** als de vraag niet van de burger komt, maar als het initiatief uitgaat van de hulp- of dienstverleners. Zij zetten stappen om ervoor te zorgen dat alle rechten worden gerealiseerd door proactief onderbescherming op te sporen, burgers te informeren en de realisatie van automatische rechtentoekenning mogelijk te maken.



## Praktijkvoorbeelden

Er zijn heel wat goede praktijkvoorbeelden die inzetten op het uitputten van rechten.

In **Beringen** gaan maatschappelijk werkers bij gezinnen die niet bekend zijn bij het OCMW op huisbezoek met een voordelenboekje.

In **Gent** zijn er sociale gidsen die OCMW-cliënten begeleiden bij het opnemen van hun rechten.

In **Balen** rijdt sinds kort de ViA-mobiel rond, waar buurtbewoners terecht kunnen voor ‘Vragen, Informatie & Advies’ rond hun rechten of waar ze worden geholpen met het invullen van allerhande documenten.



[www.rechtenverkenner.be](http://www.rechtenverkenner.be)

[www.financieelredzaam.be/rechten-uitputten](http://www.financieelredzaam.be/rechten-uitputten)

<https://sienonline.kortrijk.be>

[www.mi-is.be](http://www.mi-is.be) – Non-take-up van rechten



## Een-op-een versus groepsgericht

Hulpverlening is vaak gericht op een-op-een-relaties tussen hulpverleners en hulpvragers. Individuele hulpverlening biedt heel wat voordelen zoals een intensieve en op maat gesneden begeleiding. Aanvullend hierop biedt **groepswerking** een aantal **voordelen** die individueel moeilijker te realiseren zijn:

- ⊕ de **ervaringen** en de leefwereld van deelnemers staan **centraal**, wat ontschuldigend werkt. Zo ontstaat er een sfeer van erkenning en wederzijds begrip;
- ⊕ groepsgenoten **leren van elkaar** door het uitwisselen van tips over hoe ze met moeilijke situaties omgaan;
- ⊕ er is vaak een grotere bereidheid om te **leren van lotgenoten** dan van hulpverleners;
- ⊕ het aanreiken en trainen van vaardigheden in groep levert meestal een **tijdsbesparing** op voor de begeleiders.

*“Het was een ontdekking op alle vlakken, je leert van de cursus, van de mensen die ook rond tafel zitten en van de begeleiders.”*

## Voorwaarden geslaagde groepswerking

Om tot een geslaagde groepswerking te komen, moet aan enkele voorwaarden worden voldaan:

- ⊕ De deelnemers zijn gemotiveerd.
- ⊕ Er is een goede match tussen de doelstellingen van de cursus en die van de deelnemers.
- ⊕ De groepscoach heeft voldoende inhoudelijke kennis en vaardigheid op vlak van groepsprocessen.
- ⊕ Er ging een goede voorbereiding aan vooraf.
- ⊕ Er is een focus op kennis, attitudes en vaardigheden.
- ⊕ Het aantal deelnemers is beperkt tot maximum twaalf.



## Zelf groepswerking organiseren?

CEBUD voerde in 2013-2015 onderzoek naar de factoren die groepswerking succesvol maken. Dit resulteerde in een handig draaiboek ‘**Omdat je geld telt!**’ waarmee een groepswerking rond het versterken van budgetteringsvaardigheden kan worden georganiseerd.

Dit draaiboek bevat twaalf uitgewerkte sessies met lesmateriaal, oefeningen en tips voor diverse



thema’s, waaronder administratie op orde, overzicht op inkomsten en uitgaven, boodschappen doen, energie, schulden, reclame en verleidingen. Meer info op [www.cebud.be](http://www.cebud.be).

*“Je gaat veel bewuster om met alles, in de winkel, hoe je omgaat met energie, je gaat meer vergelijken op alle gebied, meer gebruikmaken van internet, dingen opzoeken, kijken, luisteren, zoeken.”*



Peeters, N. et al. (2018). A Systematic Review to Identify Successful Elements for Financial Education and Counseling in groups. In The Journal of Consumer Affairs. Vol. 52, 2, pp. 415-440.

## Definitie

Outreachend werken verwijst naar laagdrempelige werkvormen waarbij sociale professionals buiten de muren van de organisatie werken. Hiermee stappen ze in de leefwereld van mensen in maatschappelijk kwetsbare posities om zo **proactief onderbescherming aan te pakken en te voorkomen**.

*“Outreachend werken is een werkwijze, die uitgaat van een actieve benadering en die gericht is op het bevorderen van welzijn. De werker vertrekt vanuit de participatieve basishouding en richt zich op kwetsbare doelgroepen die niet of ontoereikend worden bereikt door het huidige dienst-, hulp- en zorgverleningsaanbod. Dit door zich te begeven in hun leefwereld met erkenning van de daar geldende waarden en normen. Met outreachend werken streeft men naar een wederzijdse afstemming tussen de doelgroep, hun netwerk, het maatschappelijk aanbod en de ruimere samenleving” (Dewaele, De Maeyer & Beelen, 2012).*

## Kenmerken

Onder outreachend werken vallen veel praktijken met verschillende doelstellingen en uitgangspunten. Ondanks de verschillen zijn er ook een aantal gelijkenissen:

- ⊕ Outreach start met het leggen van contact met mensen in hun eigen leefomgeving. **‘Actief het contact aangaan’** in plaats van ‘afwachten’ is het fundament van elke outreachende praktijk.
- ⊕ Outreach richt zich op specifieke, meestal **kwetsbare doelgroepen**. Het gaat om het verbinden met mensen die, ondanks veronderstelde behoeften, geen (positief) contact (meer) hebben met maatschappelijke voorzieningen, en ook geen 'vraag' stellen.
- ⊕ Outreach is een **actieve, niet-afwachtende en veelal ongevraagde benadering in het eigen leefmilieu** van mensen. Outreach komt niet alleen tegemoet aan mogelijke behoeften van mensen, maar richt zich ook op het stimuleren van positieve verbindingen met maatschappelijke voorzieningen en met het eigen netwerk van mensen.
- ⊕ Het aangaan van een **werkrelatie** met mensen staat bij outreachend werken voorop.
- ⊕ Op institutioneel niveau spelen outreachende praktijken ook een rol bij het zoeken naar een **meer sluitende en gecoördineerde hulp en zorg**. Door intersectorale samenwerking kan een meer geïntegreerde ondersteuning tot stand komen. De rol van outreachers daarin is vaak die van bemiddelaar, adviesverlener of van casemanager, en altijd die van bruggenbouwer.



Deze factsheet werd geschreven in samenwerking met **Reach Out! het expertisecentrum voor outreachend werken**



Beelen, De Maeyer, Dewaele, Grymonprez, & Matthijssen. (2014). Reach out! Praktijkboek voor outreachend werken.

## De strijd om vrije tijd

Iedereen kent het. Kunnen doen wat we echt graag doen: sporten, een concert meepikken of voluit gaan in de jeugdbeweging. Toch is vrije tijd niet vanzelfsprekend voor iedereen.

*“Men crepeert van eenzaamheid en verveling vooraleer te creperen van honger.”* Het Algemeen Verslag van de Armoede in 1994 sloeg nagels met koppen. En het omgekeerde is ook waar: vrije tijd brengt ook voor wie met een beperkt budget moet leven positieve effecten teweeg op algemeen welzijn, uitbreiding van sociaal netwerk, welbevinden en zelfvertrouwen. Vrije tijd en toerisme zijn belangrijk voor lichaam en geest.



## Iedereen verdient vakantie

Het recht op vrije tijd voor iedereen in je gemeente realiseren, daarvoor bestaan vele, sterke strategieën. Eén ding hebben ze allemaal gemeen: **geen dienst of vereniging doet het alleen.**

Het netwerk Iedereen Verdient Vakantie maakt vakantie en vrije tijd mogelijk voor mensen die een vakantiedrempel ervaren. Heel wat lokale besturen zijn al netwerkpartner en zorgen ervoor dat het recht op vakantie voor al hun inwoners wordt waargemaakt.

De voorbije twintig jaar is werk gemaakt van het recht op vrije tijd voor mensen in armoede via concrete beleidsmaatregelen. Er zijn diverse praktijken ontwikkeld om participatie aan sport, jeugd en cultuur voor mensen in armoede tastbaar en bruikbaar te maken.

## Participatiedecreet en lokale netwerken vrijetijdsparticipatie

Met het Participatiedecreet zet de Vlaamse overheid verder in op lokale netwerken vrijetijdsparticipatie voor mensen in armoede. In deze lokale of intergemeentelijke netwerken ondernemen de vrijetijdsdiensten, het OCMW en armoede-partners samen actie om vrije tijd voor iedereen toegankelijk te maken.

In deze netwerken nemen de partners de drempels die mensen in armoede ervaren weg. Dat kan op verschillende manieren. Veel lokale netwerken hebben een kortingsstelsel om tegemoet te komen aan de financiële drempel. Maar lokale netwerken zetten ook in op toeleiding en begrijpelijke communicatie, op dialoog met en op eigenaarschap van mensen in armoede. Via een brede school kan je inzetten op jonge talenten in de buurt. Een armoede-vereniging kan door samenwerking met sportclubs kansen creëren. De cultuurdienst kan organisaties betrekken bij haar programmatie en een podium bieden.

Lokale besturen die een lokaal netwerk willen oprichten of verder uitbouwen, kunnen een beroep doen op Demos. Het participatiedecreet geeft Demos namelijk een specifieke, ondersteunende rol. Demos wil zo de lokale samenwerking, visievorming en praktijkontwikkeling stimuleren.



Deze factsheet werd geschreven in samenwerking met **Demos** en het **Netwerk Iedereen Verdient Vakantie**

Vrije tijd en vakantie toegankelijk maken voor iedereen, dat is het motto van deze organisaties.

## Iedereen Verdient Vakantie

Reizen is voor iedereen. Al heeft de ene persoon meer noden en behoeften dan de andere. Een onbekommerde vakantie heb je pas als je niet meer hoeft te piekeren over de prijs, hulpmiddelen, assistentie, zorg. Voor veel mensen is dat nog altijd de reden waarom ze niet of nauwelijks van vakantie kunnen genieten.

Ook wie een beperkt budget heeft, kan dankzij een sterke korting terecht bij meer dan 600 toeristische partners.

- ⊕ Ontdek het ruime aanbod op [www.iedereenverdientvakantie.be](http://www.iedereenverdientvakantie.be)

## Rap op Stap

Rap op Stap is een laagdrempelig reisbemiddelingskantoor voor personen met een beperkt budget. Rap op Stap werkt zonder lidmaatschap en dus kan iedereen vrijblijvend bij hen terecht.

Een Rap-op-Stapkantoor biedt zowel vakanties en daguitstappen aan als sport- en cultuur-activiteiten. De medewerkers helpen met het samenstellen van een budget en het uitzoeken van geschikt vervoer. Zo maken ze een vrijetijdsbeleving voor iedereen mee mogelijk.

- ⊕ Ontdek meer op [www.iedereenverdientvakantie.be/rap-op-stap-1](http://www.iedereenverdientvakantie.be/rap-op-stap-1)

## UiTPAS

UiTPAS is een spaar- en voordelenprogramma dat vrijetijdsparticipatie stimuleert door personen te belonen via een puntenspaarsysteem. Door deel te nemen aan UiTPAS-activiteiten spaart een pashouder punten die omgeruild kunnen worden voor voordelen.

De UiTPAS besteedt extra aandacht aan personen die in armoede leven. Zij krijgen bovenop de spaar- en ruilkansen een structurele korting van minstens 75% op het vrijetijdsaanbod dat het UiTPAS-label draagt. Zo kunnen ze op een betaalbare manier deelnemen aan het reguliere vrijetijdsaanbod.

- ⊕ Ontdek zelf hoe jouw gemeente een UiTPAS-partner kan worden op [www.publiq.be/UiTPAS](http://www.publiq.be/UiTPAS)



## VRIJUIT

VRIJUIT (onderdeel van Dēmos vzw) onderhandelt kortingen van cultuur-, jeugd- en sportevenementen in Brussel en Vlaanderen. Personen met een beperkt inkomen kunnen met een reductie van 80% van deze evenementen genieten. Ook biedt VRIJUIT tussenkomsten in de kosten voor vervoer en gegidste rondleidingen.

VRIJUIT is een ledenorganisatie. Sociale welzijns-organisaties kunnen kosteloos lid worden, op voorwaarde dat hun organisatie voor minimaal 50% mensen met een beperkt inkomen bereikt. Zij reserveren namens mensen met een beperkt inkomen tickets en andere voordelen bij VRIJUIT.

- ⊕ Ontdek het aanbod op [www.vrijuit.nu](http://www.vrijuit.nu)



Deze factsheet werd geschreven in samenwerking met het **Netwerk Iedereen Verdient Vakantie, publiq en VRIJUIT.**



## Wat?

In elke gemeente of stad vind je een lokale adviescommissie (LAC). Een LAC moet voorkomen dat huishoudelijke klanten worden afgesloten van elektriciteit, gas of water. Een LAC geeft advies en zoekt een oplossing wanneer een netbeheerder een verzoek tot afsluiting van elektriciteit of aardgas indient of een klant een verzoek tot heraansluiting indient.

## Wie?

In de commissie zitten medewerkers van het OCMW, de netbeheerder of waterleverancier, en eventueel de schuldbemiddelaar van de verbruiker. De commissie nodigt de verbruiker uit. Deze mag zich laten bijstaan of vertegenwoordigen door een familielid, raadsman, buurtwerker of andere vertrouwenspersoon.

## Stappen

- ⊕ De netbeheerder of waterleverancier vraagt (per brief) om de verbruiker te mogen afsluiten van elektriciteit, gas of water, of de verbruiker vraagt zelf een heraansluiting.
- ⊕ De lokale adviescommissie stuurt de verbruiker een brief met een uitnodiging voor de LAC-zitting.
- ⊕ Het OCMW contacteert de verbruiker voor een sociaal onderzoek naar de situatie van de cliënt. Indien het OCMW tot een oplossing kan komen, wordt het dossier niet op het LAC gebracht.
- ⊕ Tijdens een LAC-zitting wordt de situatie besproken. De bemiddeling door de lokale adviescommissie is steeds gratis.
- ⊕ De verbruiker wordt tijdens de zitting gehoord. Een LAC probeert toch nog een oplossing te vinden.
- ⊕ De lokale adviescommissie neemt een unanieme beslissing. Geraken de leden het niet eens, dan is de beslissing steeds in het voordeel van de verbruiker: hij wordt niet afgesloten of hij wordt wel opnieuw

aangesloten. Vaak geldt de beslissing enkel onder bepaalde voorwaarden.

- ⊕ De beslissing wordt per brief meegedeeld aan de verbruiker en aan de netbeheerder of waterleverancier.

## Wetgeving

- ⊕ Decreet van 20 december 1996 tot regeling van het recht op minimumlevering van elektriciteit, gas en water.
- ⊕ Besluit van de Vlaamse regering van 16 september 1997 betreffende de samenstelling en de werking van de lokale adviescommissie omtrent de minimale levering van elektriciteit, gas en water.
- ⊕ Energiedecreet van 8 mei 2009.



[www.vlaanderen.be/advies-van-de-lokale-adviescommissie-lac-over-afsluiting-of-heraansluiting-van-elektriciteit-aardgas-of-water](http://www.vlaanderen.be/advies-van-de-lokale-adviescommissie-lac-over-afsluiting-of-heraansluiting-van-elektriciteit-aardgas-of-water)



Meer informatie over het sociaal tarief voor gas en elektriciteit, het sociaal stookoliefonds, het gas- en elektriciteitsfonds vind je op [www.mis.be/sites/default/files/documents/wegwijs\\_in\\_energie\\_-\\_webversie\\_nl\\_0.pdf](http://www.mis.be/sites/default/files/documents/wegwijs_in_energie_-_webversie_nl_0.pdf).



Meer informatie over de werking en de voorwaarden van budgetmeters vind je op [www.energiesparen.be/sociaal](http://www.energiesparen.be/sociaal)



**Deze factsheet werd geschreven door Samenlevingsopbouw Antwerpen.**



## Wat?

De lokale opvanginitiatieven (LOI's) zijn opvanginitiatieven voor asielzoekers. Ze worden beheerd door het OCMW. Asielzoekers krijgen er materiële hulp zolang hun asielprocedure loopt.

## Procedure

Iedere 'vreemdeling' die in België aankomt, kan internationale bescherming aanvragen. Niet iedereen krijgt dit statuut. Verzoekers om internationale bescherming oftewel asielzoekers krijgen tijdens de procedure materiële hulp. Als ze het statuut krijgen, hebben ze recht op financiële hulp.

Aan het einde van de procedure krijgt de asielzoeker bescherming, via het statuut van erkend vluchteling of dat van subsidiaire beschermde, of is hij uitgeprocedeerd. Wanneer het verzoek definitief verworpen werd, krijgt de uitgewezen verzoeker het bevel om het grondgebied te verlaten. Indien ze dat bevel negeren, verblijven ze illegaal in België. Ze mogen dan niet werken en ontvangen geen materiële of financiële steun. Deze 'illegalen' hebben enkel recht op dringende medische hulp. Gezinnen met minderjarige kinderen hebben ook recht op opvang in een terugkeerwoning.



Meer weten over de [procedure verzoek internationale bescherming?](#)

## Onderdak

Het LOI biedt de asielzoeker onderdak aan in een gemeubelde woonegelegenheid met de nodige faciliteiten, zodat zij zelf kunnen instaan voor hun dagdagelijkse basisbehoeften. Zij ontvangen leefgeld en voorzien zelf in voedsel, kledij, hygiëne en medische hulpverlening.

## Federaal versus lokaal

De asielzoekers die in een LOI worden opgevangen hebben meer onafhankelijkheid en autonomie dan bewoners in de collectieve opvangstructuren georganiseerd door Fedasil. Ze staan bijvoorbeeld zelf in voor hun inkopen, ze koken zelf, verplaatsen zich vrij en kunnen vrienden en familie ontvangen.

De asielzoekers die in een individuele woning verblijven, krijgen materiële hulp die vergelijkbaar is met de hulp in de collectieve centra. Het OCMW voorziet begeleiding, die bestaat uit een opvolging van de asielprocedure, een medische en psychosociale opvolging, voorbereiding op de integratie of terugkeer en doorverwijzing inzake onderwijs en opleidingen voor volwassenen.



## Voorwaarden

Het wettelijk kader voor de opvang is bepaald door artikel 64 van de wet op de opvang van asielzoekers en van bepaalde andere categorieën van vreemdelingen van 12 januari 2007. Hierin is bepaald dat OCMW's opvangstructuren kunnen organiseren door middel van een conventie met Fedasil.

## Wat?

Elk jaar dreigen heel wat gezinnen op straat te worden gezet doordat ze de huishuur niet kunnen betalen. Het Fonds Bestrijding Uithuiszettingen van de Vlaamse overheid wilt dat voorkomen. Daarvoor geeft het een tegemoetkoming aan het OCMW dat een huurder met huurachterstal begeleidt. Het Fonds komt enkel tussen voor huurachterstallen van minimaal twee en maximaal zes maanden opgelopen op de private huisvestingsmarkt.

## Hoe werkt het Fonds?

De huurder met huurachterstal, neemt zelf contact op met het OCMW van zijn woonplaats. Het OCMW beslist autonoom of het de huurder wilt begeleiden bij de afbetaling van de huurachterstal en of het een beroep doet op het Fonds. Indien het OCMW overgaat tot begeleiding van de huurder en een beroep zal doen op het Fonds, sluit het een overeenkomst met de huurder én verhuurder.

Het OCMW betaalt binnen de vijf werkdagen na het ondertekenen van de overeenkomst 50% van de huurachterstal aan de verhuurder (maximum 1.250 euro). Het OCMW ontvangt van het Fonds voor elke opgestarte begeleiding een forfaitair bedrag van 200 euro en 25% van de huurachterstal (maximum 625 euro). Na een geslaagde begeleiding kent het Fonds bijkomend 35% van de huurachterstal toe (maximum 875 euro).

Het OCMW kan beslissen om deze tussenkomst terug te vorderen van de huurder. De overige huurachterstal wordt via een afbetalingsregeling tussen huurder en verhuurder weggewerkt.

## Voordelen van het Fonds

Het belangrijkste doel van het Fonds is het voorkomen van uithuiszettingen door huurachterstal te beperken. Dankzij de financiële

tussenkomst van het Fonds ontvangt de verhuurder sneller een flink deel van de opgelopen achterstal. Bijkomend wordt het OCMW in een relatief vroege fase betrokken, wat de begeleiding meer kans op slagen biedt. Daardoor kan het ook bij structurele betalingsmoeilijkheden zoeken naar de meest passende oplossing (zoals alternatieve huisvesting of toekenning steun).

De verhuurder verbindt zich ertoe geen vordering tot uithuiszetting in te stellen zolang het afbetalingsplan wordt gerespecteerd. Als er toch nieuwe huurachterstallen opduiken, engageert de verhuurder zich om het OCMW in te lichten en het minstens twee weken tijd te geven een gepaste oplossing te vinden.

## Uitdagingen voor de lokale besturen

De werking brengt echter ook uitdagingen met zich mee. Het OCMW en het Fonds kunnen pas in actie schieten nadat een huurder zelf een aanvraag doet. Dat veronderstelt dat huurders en verhuurders voldoende op de hoogte zijn van het bestaan van het Fonds en snel actie ondernemen. Als lokaal bestuur is het daarom zinvol de inwoners hierover goed in te lichten. Bijkomend zal het Fonds de werkdruk wellicht vergroten. Sociaal werkers moeten niet enkel een afbetalingsplan opstellen, maar ook de mogelijk gespannen relatie tussen huurder en verhuurder aanpakken. Toch is hun werk van essentieel belang met het oog op het voorkomen van dakloosheid en/of een grote schuldenlast.



Meer weten over [het Fonds](#)  
Meer lezen op [Wonen Vlaanderen](#)  
OCMW's vinden [hier](#) een praktische handleiding.



Deze factsheet werd geschreven  
in samenwerking met [Wonen Vlaanderen](#)